

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΙΘΑΚΗΣ 29, 112 57 ΑΘΗΝΑ

url: <http://www.aueb.gr/statistical-institute>

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ
ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ
& ΕΡΕΥΝΑΣ

Ιθάκης 29

Αθήνα 112 57

e-mail: stat-ins@aub.gr

url: <http://www.aueb.gr/statistical-institute>

Διαβουλεύσεις των
ευρωπαίων πολιτών

Κάντε τη φωνή σας να ακουστεί

www.european-citizens-consultations.eu

Οικογένεια και Κοινωνική Πρόνοια

Οι κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες για τις οικογένειες της Ευρώπης

Ποιό είναι το θέμα;

Τα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας είναι πολύ ανεπτυγμένα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, προστατεύοντας τους ανθρώπους από το ρίσκο των ανεπαρκών εισοδημάτων που σχετίζονται με την ανεργία, τις ασθένειες και την αναπηρία, τις γονικές ευθύνες, τα γηρατειά ή την απώλεια γονιού ή συζύγου. Αυτό είναι ένα σημείο κλειδί του τι οι πολίτες εννοούν όταν συζητούν για το επονομαζόμενο «Ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο».

Παρ' όλα αυτά, τα θέματα κοινωνικής πρόνοιας και οι πολιτικές για την οικογένεια δεν αποφασίζονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Παραμένουν ζήτημα κάθε κράτους μέλους, το οποίο αποφασίζει μόνο του πώς να συγκεντρώσει τους πόρους που απαιτούνται για να χρηματοδοτήσει αυτά τα μέτρα και πώς θα διαθέσει αυτά τους πόρους αυτούς. Οι εθνικές κυβερνήσεις είναι ελεύθερες να αποφασίσουν, για παράδειγμα, τις παροχές που θα διατεθούν, ποιος είναι δικαιούχος αυτών των παροχών, το ύψος των παροχών και τι μορφής ιατρική περίθαλψη θα πρέπει να παρέχεται από τα εθνικά συστήματα υγείας.

Υπάρχουν μεγάλες διαφορές στις προσεγγίσεις στην Ε.Ε. . Για παράδειγμα, κάποιες κυβερνήσεις φορολογούν τους κατοίκους τους περισσότερο και παρέχουν μεγαλύτερα προνόμια, ενώ άλλες έχουν μεν χαμηλότερους φόρους αλλά μικρότερες παροχές.

Παρόλα αυτά, είναι απαραίτητο τα κράτη μέλη να συμμορφώνονται με τις βασικές αρχές της ίσης μεταχείρισης και του μη διαχωρισμού που έχουν καθιερωθεί από τον ευρωπαϊκό νόμο. Υπάρχει επίσης η πρόσφατη ευρωπαϊκή νομοθεσία, η οποία σχετίζεται με θέματα όπως:

- Το δικαίωμα των ευρωπαίων πολιτών να ζουν και να δουλεύουν οπουδήποτε στην Ένωση
- το δικαίωμα σε συνθήκες υγείας και της ασφάλειας στους χώρους εργασίας

- η άδεια μητρότητας.

Δοθέντων των πολύ περιορισμένων δυνατοτήτων παρέμβασης της Ε.Ε. σε αυτόν τον τομέα, η λέξη κλειδί όσον αφορά την κοινωνική πολιτική είναι «συνεργασία». Όμως οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις έχουν συμφωνήσει ότι υπάρχει ανάγκη για στενότερη συνεργασία των εθνικών στρατηγικών.

Το βασικό ερώτημα εδώ είναι εάν η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί, και θα έπρεπε, να παίζει σημαντικότερο ρόλο στην ανάπτυξη πολιτικών υποστήριξης των οικογενειών με παιδιά, ιδιαίτερα υπό το πρίσμα της ραγδαίας γήρανσης του πληθυσμού, που είναι αποτέλεσμα των μειούμενων ποσοστών γεννήσεων και της αύξησης των αναμενόμενων ορίων ζωής. Αυτό βέβαια σχετίζεται με την ουσία του θέματος της αυτοτέλειας των κρατών-μελών, το δικαίωμά τους δηλαδή να αποφασίζουν τι φόρους θα επιβάλουν στους πολίτες τους και πώς θα ξοδεύουν τα χρήματα αυτά, και ως εκ τούτου είναι ένα εξαιρετικά ευαίσθητο ζήτημα.

Οι νόμοι της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς

Οι ευρωπαϊκοί νόμοι έχουν θεσπιστεί σε ένα εύρος θεμάτων προκειμένου να εξασφαλίσουν πως οι εργαζόμενοι μπορούν να κινούνται ελεύθερα, ότι τα βασικά και αναφαίρετα δικαιώματα τους είναι εγγυημένα και ότι το «παιχνίδι παίζεται με τους ίδιους κανόνες» στην ενιαία αγορά.

Υπάρχει μια έμφαση στην ευρωπαϊκή νομοθεσία σε θέματα που συνδέουν την υγεία και την ασφάλεια στους χώρους εργασίας, με όλα τα σχετικά θέματα, από το μέγιστο χρόνο εργασίας μέχρι τα ελάχιστα επίπεδα άδειας εγκυμοσύνης. Αυτοί οι νόμοι είναι σχεδιασμένοι να εμποδίζουν τις εταιρείες που λειτουργούν στην ευρωπαϊκή ενιαία αγορά από το να αποκτούν προνομιακή θέση έναντι των αντιπάλων τους, εκμεταλλευόμενοι τους εργαζομένους τους.

Η κοινωνική ασφάλιση είναι επίσης ένα κρίσιμο θέμα για ανθρώπους που αποφασίζουν να εξασκήσουν το θεμελιώδες δικαίωμά τους να κινούνται ελεύθερα στην Ε.Ε., να ζουν και να εργάζονται οπουδήποτε θέλουν. Η Ε.Ε. έχει υιοθετήσει κανόνες που έχουν σχεδιαστεί να επιλύουν τα περισσότερα από τα πιθανά διασυνοριακά προβλήματα τα οποία προκύπτουν, αλλά πάλι, οι κανόνες αυτοί στοχεύουν στο συντονισμό των κοινωνικών συστημάτων ασφαλείας των κρατών μελών και όχι στην εναρμόνισή τους.

Οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου σε αυτόν τον τομέα μπορεί να έχουν άμεση επίδραση στις εθνικές νομοθεσίες για την πρόνοια. Για παράδειγμα, το δικαστήριο αποφάσισε ότι οι Ευρωπαίοι πολίτες δικαιούνται να αναζητούν περίθαλψη σε άλλο ευρωπαϊκό κράτος μέλος και να λαμβάνουν το κόστος των δαπανηθέντων χρημάτων από το εθνικό σύστημα υγείας του δικού τους κράτους, εάν αναγκάζονται να περιμένουν πάρα πολύ για θεραπεία στη χώρα τους.

Δημογραφική Αλλαγή

Ο πληθυσμός της Ευρώπης γερνάει, εξαιτίας της μείωσης του αριθμού των γεννήσεων και της αυξανόμενης επιβίωσης.

Υπάρχει έντονος προβληματισμός για τους λόγους της μείωσης των γεννήσεων, με κάποιους ειδικούς να προβάλλουν το επιχείρημα ότι η αύξηση του αριθμού των οικογενειών με εργαζόμενη σύζυγο και οι αυξημένες ευκαιρίες για τις γυναίκες σημαίνουν ότι αρκετές καθυστερούν να αποκτήσουν παιδιά, και γεννούν λιγότερα.

Οι συνέπειες των παραπάνω, σε συνδυασμό με την αύξηση του προσδόκιμου ζωής, έχουν οδηγήσει σε προβλέψεις πως ο αριθμός των πολιτών στην ηλικία 54-65 χρόνων στην Ε.Ε. θα αυξηθεί κατά 25% μέχρι το 2030, ενώ ο αριθμός των νεότερων ηλικιακά ανθρώπων θα μειωθεί κατά 10%.

Ατενίζοντας το μέλλον, αυτό σημαίνει ότι η αναλογία Ευρωπαίων ηλικίας πάνω από 80 ετών αναμένεται σχεδόν να τριπλασιαστεί μέχρι το 2050, με τις ηλικιακές ομάδες από 60 έως 79 ετών να αποτελούν το ένα τέταρτο του συνόλου του ευρωπαϊκού πληθυσμού.

Η μείωση του πληθυσμού σε παραγωγικές ηλικίες στην Ευρώπη αυξάνει την πιθανότητα έλλειψης εργατικού δυναμικού, αλλά επίσης επιβαρύνει σημαντικά τα κοινωνικά συστήματα υγείας και τις συντάξεις.

Αυτό προκαλεί κινήσεις σε κάποιες ευρωπαϊκές χώρες για αύξηση των ορίων ηλικίας και παροχή κινήτρων στους εργαζόμενους να παρατείνουν την παραμονή τους στην εργασία, και οδηγεί σε ένα έντονο διάλογο για την ανάγκη ενεργητικών πολιτικών για την οικογένεια ώστε να ενθαρρυνθούν οι γυναίκες να αποκτούν περισσότερα παιδιά.

Πάντως υπάρχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ των προσεγγίσεων των κρατών μελών σε αυτό το θέμα. Μερικές χώρες παρέχουν πολύ μεγάλα επιδόματα τέκνων, εγκυμοσύνης και φροντίδας των παιδιών, ενώ άλλες βρίσκονται πολύ πίσω.

Ένα πιο «συνεκτικό» εργατικό δυναμικό

Η γήρανση του πληθυσμού της Ευρώπης έχει επίσης δώσει ώθηση για ενθάρρυνση περισσότερων γυναικών να μπουν και να παραμείνουν στο εργατικό δυναμικό και να πείσουν τους μεγαλύτερους να συνεχίσουν να δουλεύουν για περισσότερο χρονικό διάστημα.

Δίνεται επίσης έμφαση στη «δια βίου μάθηση», με την υιοθέτηση συστημάτων εκπαίδευσης που επιτρέπουν στους πολίτες να συνεχίζουν να αποκτούν προσόντα σε όλη την διάρκεια του εργατικού τους βίου και να εφοδιάζονται με τα εργαλεία που οποία απαιτούνται ώστε να ανταποκρίνονται στις αυξανόμενες ανάγκες των εργοδοτών.

Οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις έχουν θέσει οι ίδιες ως στόχο να αυξήσουν το ποσοστό απασχόλησης στις ηλικίες του πληθυσμού που εργάζονται στο 70%, με ειδικό στόχο το 60% για τις γυναίκες και το 50% για τους μεγαλύτερους ηλικιακά εργαζομένους.

Όμως, η πρόοδος που σημειώνεται στην επίτευξη των στόχων αυτών είναι περιορισμένη:

- Το ποσοστό της ευρωπαϊκής απασχόλησης έχει αυξηθεί ελάχιστα στο 63,3%
- η γυναικεία απασχόληση με ποσοστό 55,7% συνεχίζει την ανοδική της πορεία, αλλά με πτωτικό ρυθμό.
- το ποσοστό απασχόλησης μεταξύ των μεγαλύτερων ηλικιακά εργαζομένων είναι ακόμη μόνο 41%.
- Η ανεργία μεταξύ των ηλικιών 15 – 24 ετών είναι στο 17,7%, δύο φορές υψηλότερη από το γενικό ποσοστό του 9%. Σε αυτή την ηλικιακή ομάδα μόνο το 36,8% των ανθρώπων έχει εργασία.

Επιπλέον, υπάρχουν τεράστιες διαφορές μεταξύ των επιδόσεων των κρατών μελών σε αυτόν τον τομέα. Ενώ, κάποια κράτη-μέλη έχουν επιτύχει στο να πείσουν περισσότερους ανθρώπους να συνταξιοδοτηθούν αργότερα και κάποια έχουν υψηλό

ποσοστό γυναικείας συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό, κάποια άλλα αποτυγχάνουν να υλοποιήσουν τους στόχους αυτούς.

Σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, πάνω από 60 εκατομμύρια άνθρωποι (18%) στην Ε.Ε. είναι φτωχοί ή ζουν στο όριο της φτώχειας, με περίπου τους μισούς από αυτούς να ζουν σε μακροχρόνια φτώχεια. Τα παιδιά και οι νέοι, οι ηλικιωμένοι, οι άνεργοι και οι μονογονεϊκές οικογένειες βρίσκονται σε ιδιαίτερα κρίσιμη κατάσταση. Το σχετικό ποσοστό φτώχειας (αυτών που ζουν κάτω από το όριο του 60% του μέσου εθνικού εισοδήματος) ποικίλει αξιοσημείωτα ανάμεσα στα κράτη μέλη, από 8% στη Δανία έως 23% στην Πορτογαλία.

Το 2000, οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις συμφώνησαν στην ανάγκη για δράση ώστε να έχουν ένα ουσιαστικό αποτέλεσμα στην εξάλειψη της φτώχειας με σημαντικές αποφάσεις, μέχρι το 2010. Έξι χρόνια αργότερα, υιοθέτησαν ένα νέο πλαίσιο εργασίας για επιτύχουν αυτό το στόχο, βασιζόμενες στο συντονισμό των προσπαθειών τους σε τρεις συγκεκριμένες κατευθύνσεις:

- Εξάλειψη της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού
- Παροχή «επαρκών και σταθερών» συντάξεων
- Υψηλής ποιότητας και σταθερή ιατρική περίθαλψη

Πέρα από τους κοινούς αντικειμενικούς στόχους, υιοθετήθηκε ένα σύστημα «σημείων αναφοράς» για τη παρακολούθηση της προόδου και για την ενθάρρυνση των κρατών μελών να μάθουν από τις εμπειρίες των άλλων. Πάντως, οι αποφάσεις για το πώς θα οργανωθεί το σύστημα συνταξιοδότησης και το σύστημα υγείας παραμένουν στην δικαιοδοσία των εθνικών κυβερνήσεων.

Ο σκοπός της δημιουργίας περισσότερο συνεκτικών αγορών περιλαμβάνεται στην Ευρωπαϊκή Στρατηγική Απασχόλησης, και αποτελεί ένα πολιτικό πλαίσιο στο οποίο τα κράτη μέλη συντονίζουν τις εθνικές στρατηγικές απασχόλησης, έχοντας ως βάση την καλύτερες πρακτικές και τους κοινούς στόχους.

Υποστήριξη των οικογενειών

Ως μέρος των προσπαθειών για τη δημιουργία ενός περισσότερο «συνεκτικού» εργατικού δυναμικού, έμφαση δίνεται στην ενίσχυση της οικογενειακής ζωής και στη βελτίωση της ισορροπίας μεταξύ εργασίας και διασκέδασης. Αυτό δεν θεωρείται σημαντικό μόνον για την ενθάρρυνση περισσότερων γυναικών να μπουν στην αγορά εργασίας, αλλά επίσης και για την ενίσχυση της οικονομίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι «Κοινές Κατευθυντήριες Γραμμές Ανάπτυξης και Απασχόλησης» της Ευρώπης από το 2005 ως το 2008 σκοπεύουν να προάγουν μια «δια βίου προσέγγιση» στην εργασία, η οποία αναγνωρίζει την συνεισφορά των πολιτών κάθε ηλικίας στην απασχόληση, όπως επίσης και στη δημιουργία οικογενειών.

Αυτό καλύπτει τα πάντα από τη νεανική απασχόληση, το χάσμα μεταξύ των δύο φύλων στις αμοιβές και την απασχόληση, την εναρμόνιση δουλειάς και προσωπικής ζωής, τη φροντίδα των παιδιών, την ενθάρρυνση των εργαζομένων να παραμείνουν στο χώρο εργασίας και τους εργοδοτών να κρατούν τους εργαζόμενους περισσότερο.

Ίσες ευκαιρίες

Η αρχή των μη διακρίσεων περιφρουρείται από το ιδρυτικό Σύμφωνο της Ρώμης του 1957, ενώ οι ευρωπαϊκοί νόμοι που έχουν θεσπιστεί, θεωρούν παράνομους τους διαχωρισμούς στο χώρο εργασίας στον τομέα με βάση το φύλο, τη φυλή, την εθνική προέλευση, τις θρησκευτικές πεποιθήσεις, την αναπηρία, την ηλικία ή τη σεξουαλική ιδιαιτερότητα. Χρηματοδοτεί επίσης πρωτοβουλίες όπως τα «προγράμματα δραστηριοποίησης των φύλων» ώστε να προωθηθούν ίσες ευκαιρίες για όλους.

Η ευρωπαϊκή προσέγγιση σε αυτόν τον τομέα εστιάζει στο να εξασφαλίζει ότι τα ίσες ευκαιρίας ζητήματα αυτομάτως συμπεριλαμβάνονται σε όλες τις πολιτικές (μια διαδικασία γνωστή ως «διαμόρφωση επικρατούσας προσέγγισης»). Στα θεμελιώδη ζητήματα περιλαμβάνονται αυτά της αντιμετώπισης των διαφορετικών αμοιβών ανδρών και γυναικών, της διαμόρφωσης μιας καλύτερης ισορροπίας μεταξύ εργασίας και ελεύθερου χρόνου, της εξαφάνισης της σεξιστικής βίας και της διακίνησης ανθρώπων, καθώς επίσης της προαγωγής της ισότητας των φύλων και εκτός των ορίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ενώ η ευρωπαϊκή νομοθεσία κατά των διακρίσεων προσεγγίζει μια ευρεία γκάμα ζητημάτων ισότητας, είναι στη δικαιοδοσία του κάθε κράτους μέλους να αποφασίσει με ποιο τρόπο θα υλοποιήσει τα συμφωνημένα, αν και πάλι, παρατηρούνται μεγάλες διαφορές στην εφαρμογή τους από κράτος σε κράτος.

Παιδιά

Οι πολιτικές που σχετίζονται με τα παιδιά, όπως και άλλα ζητήματα κοινωνικής πρόνοιας, ανήκουν περισσότερο στην αρμοδιότητα των εθνικών κυβερνήσεων παρά της Ε.Ε..

Ωστόσο, κάποιοι πόροι από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία, τα οποία προορίζονται για να περιορίσουν το χάσμα ανάμεσα στις πλουσιότερες και στις φτωχότερες περιοχές, αξιοποιούνται για βελτίωση της παιδικής φροντίδας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση επίσης χορηγεί πόρους σε μη κυβερνητικές οργανώσεις οι οποίες ασχολούνται με κοινωνικά ζητήματα, συμπεριλαμβανόμενης της παιδικής προστασίας.

Πέρα από αυτά, ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής περιορίζεται στο να ενθαρρύνει τις κυβερνήσεις να δουλέψουν από κοινού, συντονίζοντας τις εθνικές νομοθεσίες και πολιτικές, και ενθαρρύνοντας διασυνοριακές συμφωνίες για υποστήριξη προγραμμάτων υποστήριξης παιδιών που χρειάζονται βοήθεια.

Προβολές της τάσης του ευρωπαϊκού πληθυσμού 2005-2050

	Σε χιλιάδες	Ποσοστιαία αλλαγή
Συνολικός Πληθυσμός	-8659	-1,9%
Παιδιά (0-14)	-13811	-18,6%
Νέοι άνθρωποι (15-24)	-14035	-24,3%
Νέοι ενήλικες (25-39)	-24867	-25,0%
Ενήλικες (40-54)	-18666	-19,0%
Εργαζόμενοι μεγαλύτερης ηλικίας (55-64)	4721	9,1%
Ηλικιωμένοι (65-79)	25688	44,5%
Ασθενείς ηλικιωμένοι (80+)	32311	171,6%

Προβολές της τάσης του ευρωπαϊκού πληθυσμού 2005-2050

	Πληθυσμός σε εκατομμύρια		Γονιμότητα (αριθμός παιδιών ανά γυναίκα)	
	2005	2050	2004	2050
Αυστρία	8,2	8,2	1,4	1,4
Βέλγιο	10,4	10,9	1,6	1,7
Γαλλία	60,6	65,7	1,9	1,9
Γερμανία	82,5	74,6	1,4	1,5
Δανία	5,4	5,4	1,8	1,8
Ελλάδα	11,1	10,6	1,3	1,5
Εσθονία	1,3	1,1	1,4	1,6
Ηνωμένο Βασίλειο	60,0	64,3	1,7	1,8
Ιρλανδία	4,1	5,5	2,0	1,8
Ισπανία	43,0	42,8	1,3	1,4
Ιταλία	58,5	52,7	1,3	1,4
Κύπρος	0,7	1,0	1,5	1,5
Λετονία	2,3	1,9	1,3	1,6
Λιθουανία	3,4	2,9	1,3	1,6
Λουξεμβούργο	0,5	0,6	1,7	1,8
Μάλτα	0,4	0,5	1,7	1,6
Ολλανδία	16,3	17,4	1,8	1,8
Πολωνία	38,2	33,7	1,2	1,5
Πορτογαλία	10,5	10,0	1,5	1,6
Σλοβακία	5,4	4,7	1,2	1,6
Σλοβενία	2,0	1,9	1,2	1,5
Σουηδία	9,0	10,2	1,7	1,9
Τσεχία	10,2	8,9	1,2	1,5
EU's 25	459,5	449,8	1,5	1,6